

Foto: Ole Malling.

Bolund set fra luften.

Fra vejen ser man Bolund som en græsklædt knold med stejle sider. Den er forbundet med land via en smal tange, et drag. Den er så helt anderledes end, hvad man ellers ser langs Roskilde Fjord. Græsklædt, men uden træer eller huse. Måske derfor virker den dragende.

For at komme der ud, må man krydse en våd strandeng, men inden den bliver rigtig våd, møder man en enorm sten, der ligger som var den tilfældigt henkastet og mandshøj rager den op over den flade eng. Allerede

langt tilbage i tiden har folk prøvet at forklare dens tilstedeværelse, hvad der fremgår af flere forskellige, bevarede sagn. Et af dem fortæller, at stenen er kastet af en heks fra den anden side af fjorden mod en trolde, der havde hånet hende. Han blev ramt og sank i jorden og kommer kun frem, hvis stenen flyttes. I dag ved vi, at stenen faktisk er "kastet" meget længere. Det var heller ikke en heks, men den sidste istids fremskridende indlandis, der rev den løs et sted i Sverige og bragte den her til. Da isen smeltede væk, blev stenen efterladt. Det er en sribet bjergart, der har bånd af lyse og mørke mineraler. Bjergarten kaldes en gnejs.

På vej ud over strandengen må man nogle steder springe fra tue til tue af strandkogleaks, andre steder zig-zagge uden om nylagte kokasser fra de løsgående kvier, som man deler området med i sommerhalvåret. Det smalle drag er bygget op af sand og sten, og det overskylls, når der er højvande. Her vokser den ildelugtende og giftige bulmeurt. Går man rundt langs sydsiden af Bolund, kommer man ud til stranden, der er dækket af sten i alle størrelser.

Bolund opbygges af istidslag

Den vestlige side af bakken er næsten uden vegetation. Her gnaver fjordens bølger under vestenstorm og højvande i Bolund og har dannet en klint, som blotter dens indre. Den øverste del består af gult moræneler.

Moræneler er en blanding af ler, silt, sand, grus og sten. Den nederste del af klinten er ofte dækket af nedskredet materiale, men af og til kan man se, at klinten her består af lagdelt sand og grus. Moræneleret er aflejret af indlandsisen, der i perioden for 16.000 – 17.000 år siden dækkede det østlige Danmark. Det nederste lag med lagdelt sand og grus er aflejret af ismassernes smeltvand. De nederste lag i klinten er ældst. Hvis man skal genskabe Bolunds dannelseshistorie, er der først af-

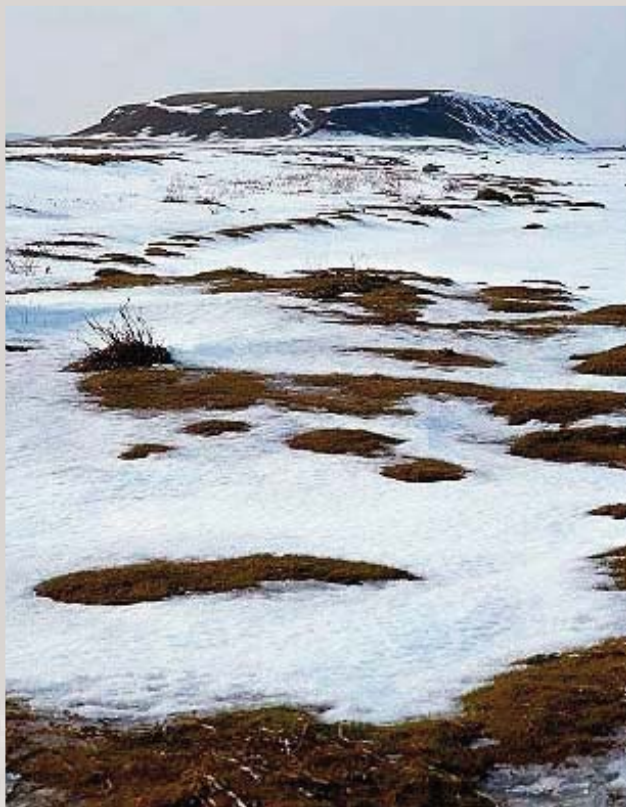
Foto: Ole Malling.

Klinten består af moræneler.

lejret smeltvandsmateriale foran en isrand, senere er isen rykket frem og har dækket lagene. Isen har under den følgende afsmeltning efterladt moræneleret. Bolund lå tilbage som en lav afrundet bakke uden de stejle sider, som ses i dag.

Under istiden stod havets overflade 120 meter lavere end nu, fordi så meget vand var bundet i indlandsis. I de første ca. 5.000 år efter, at isen var smeltet væk fra Bolund, var der ingen vand i fjorden, kun en flod, der førte regnvand mod nord og ud til det fjerne hav. Efterhånden som isen smeltede helt væk fra Skandinavien og Nordamerika, steg havet og fyldte fjordbassinet ud.

Bolund med sin karakteristiske form.

I slutningen af jægerstenalderen for 6.000 år siden stod havspejlet 3-4 meter højere end nu. Det vil sige, at Bolund var en ø, og fjordens bølger eroderede på alle dens sider, som har stået lige så stejle og nøgne, som vestsiden gør i dag. Dengang var der en boplads på Bolund, og der er desuden fundet køkkenmøddinger flere steder langs kysten indenfor. Siden har landet langsomt hævet sig i forhold til havniveauet og nået den situation, vi har

i dag. De flade partier, der omgiver halvøen mod syd og øst, er hævet havbund, og de stejle græsklædte klinger er de tilskredne kystklinter fra stenalderhavet. Draget, der forbinder Bolund med kysten, er opbygget af materiale, som bølgerne har fjernet fra Bolund. Strømmen har ført det ind i læ, hvor det gennem tiden er aflejret.

Man ved ikke, hvor stor Bolund var før stenalderen, men større var den. De mange store sten, der ligger på det lave vand omkring halvøen, har siddet i moræneler, som havet gennem tiden har fjernet. De store sten blev liggende på den flade fjordbund, som tavse vidner om det. Fra landsiden har planterne efterhånden bredt sig ud over strandfladen fra øst og dannet den flade strandeng, som rækker ud mod draget.

Strandstenene ved Bolund er oprindeligt bragt hertil af indlandsisen. Mange af dem stammer fra Østersøområdet, og de afslører, at isen, der aflejrede moræneleret, kom derfra.

Bolund Ikke helt en ø

Køre man fra Roskilde mod Jyllinge ser man ude i fjorden lige nord for Risø en lille græsdekke, fladtoppet ø med skrå stejle sider. Den er landfast via et smalt drag. I det flade vand uden om ligger mange store sten. Bolunds form og de mange sten vidner om store forandringer i naturforholdene gennem tiden.

Hvor:

Bolund ligger 5 kilometer nord for Roskilde.

Koordinater:

55.703492
12.098866

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Jørn Waneck